

איפה אתם חיים!?

הכבוד האבוד של השיכונים. הכאוס בימי השיפוצים. הניכור של המגדלים. השקט של בית הקברות שמול עדן החלון. העיר שקמה מתוך החולות. חדרי הלובי היוקרתיים, ואלה שרק נראים כך • אחרי שנים ארוכות של הימנעות מהשיח, דור חדש של אמנים מביע את דעתו על השינויים בעולם הנדל"ן הישראלי. **פרויקט מיוחד ← צאלה קוטלר הדרי**

"יש בי צד שאוהב את הכאוס" | אורית סימן טוב מצלמת תמ"א 38

■ "אתרי בנייה תמיד מדליקים אותי, זה שלבי השינוי, הבינויים", אומרת אורית סימן טוב. "בדרך כלל מה שאני מצלמת זה השלב בין הריסה לבין בנייה לבין שיפוץ, משהו שאפשר לראות בו את המרחב בזמן ההשתנות שלו, הצצה לרגע של השינוי, ואיך התכנון והשימוש מתחברים. "כך, למשל, בצילומים של תמ"א 38. אחרי שהתקבלה החלטה ארצית, היא עוברת לרשויות שקובעות לעצמן חוקים, ואז יש את הנקודה של איך זה נראה בשטח. אחד הדברים האבסורדיים בחיפה, למשל, זה שצריכים לעטוף את הבתים באבן שנראית פסודירושלמית, ואז כל הבתים בחיפה שנבנו בשפריץ, משהו כל-כך ישראלי, עוברים בתהליך תמ"א 38 שינוי ומכוסים באבן הזאת. "אני מצלמת גם את השכונות החדשות של הבניינים שצומחים לגובה, רגע לפני האכלוס. מייצרת משחק שבו הארכיטקטורה והבנייה נראות כאילו הן שתולות במרחב, כמו עוד מודל במיני ישראל. בפריקט אחד שבו אני מצלמת את שכונת הדר בחיפה, רואים איך תכנון אוטופי ומדויק של שתי וערב עם בנייני באוהאוס בעקרונות של עיר גנים, הופכים אחרי מאה שנים לתכנון שיצא מכלל שליטה עם תוספות שונות, מרפסות סגורות או תלויות ומוגנים בחזיתות".

זה משהו שמאפיין את הישראליות?

"לגמרי. זאת נקודה שאפשר להשיק לכל תהליכי הבנייה בישראל. בברצלונה, כשמשפצים בית או יש מסורת, המרפסת תיראה בדיוק כמו שנראתה ביום שבו את הבניין. פה, כל אחד באמת עושה מה שהוא רוצה, זאת לגמרי הישראליות".

אלא שהכאוס הזה הופך לערך אסתטי בצילומים שלך. מה דעתך על הבלגן הזה?

"אני חושבת שבסופו של דבר, אתה חי איפה שאתה חי. גם לי יש חיבה לבלגן הזה ויש בי צד שאוהב את הכאוס הזה בתהליכי הבנייה".

"הקישלה" / "מלון סטאי" יפו, צילום, 2014

"ברצלונה, כשמשפצים בית אז יש מסורת, המרפסת תיראה בדיוק כמו שנראתה ביום שבו את הבניין. פה, כל אחד באמת עושה מה שהוא רוצה"

ללא כותרת, אשדוד, 2010

"התחלתי לצלם את אשדוד ב'2006" | לנה גומון על העיר שעולה מן החולות

■ לנה גומון מתמקדת בעבודתה בצילום הסביבה העירונית באשדוד, עיר מגוריה, ודרך צילומים אלו משקפת את רוח התקופה של בנייה מואצת של עיר שכמו עולה מן החולות, מדגישה את הפער בין בנייה מודרנית לסביבה מדברית. "התחלתי לצלם את אשדוד בשנת 2006. הבנתי שאני יכולה להפעיל מבט על הסביבה הקרובה שלי. התחלתי להסתכל על השבילים, הדרכים והרחובות באשדוד שהייתי הולכת בהם כאם צעירה בזמן הלימודים בבצלאל". בשנת 2016 הוצג חלק מגוף העבודות במוזיאון העירוני. "אשדוד זאת עיר מוקפת דיונות. תמיד יש את הגבול בין מתי העיר נכנסת לתוך חולות ולתוך אזור שהוא לא בנוי, מה משמרים ממנו, איך נכנסים לחולות? רציתי להסתכל על המיקרוקוסמוס שעוטף אותי ואני חלק ממנו. איזו השפעה הדדית יש לי כמי שחיה באזור מסוים ומנסה ללמוד על עצמה דרך הסביבה הקרובה".

מה למדת?

"אשדוד היא עיר מודרנית שנבנית בתוך אזור שלא היה בנוי פעם. עולה השאלה איזו ארכיטקטורה אנשים רוצים לבנות לעצמם ובאיזו סביבה הם רוצים להתקיים, אבל אז יש את האילוצים כמו יכולת כלכלית או מוליטיקה ישראלית ונוצרות עקבות של מה מצוי ומה רצוי. לפעמים היכולת שיש לבניית החלום מובילה לתוצאה שהיא ההיפך של החלום שהיה לתושבים".

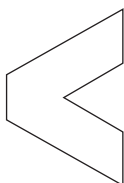
ומה לגבי החלומות העכשוויים? העיר ממשיכה להיבנות.

"אשדוד מתגאה בכך שממשיכים לבנות אותה לפי התוכניות הראשוניות שלה. מה שטוב בזה הוא שהיה שיקול כולל של איך לבנות את העיר ויש המשכיות. אבל בשטח, אם תשאלי אותי איך אשדוד נבנית, אז אספר לך שאמא שלי גרה בבניין שעכשיו נכנס לתמ"א 38 והוא הרוס כבר כמה שנים. היא גרה בתוך כאוס של בניינים חצי הרוסים, זה לא החלום שלה".

"אשדוד זאת עיר מוקפת דיונות. תמיד יש את הגבול בין מתי העיר נכנסת לתוך חולות ולתוך אזור שהוא לא בנוי, מה משמרים ממנו, איך נכנסים לחולות?"

ללא כותרת, אשדוד, 2009

רחוב הנורית 125, ירושלים, 2006, הדפסת פיגמנט, 84x106 ס"מ

"הפרויקט יהווה גם סוג של מסמך היסטורי" | יעקב ישראל מתעד את השיכונים

■ "את הסדרה 'דרום מערב ירושלים' התחלתי לצלם בשנת 2001", אומר יעקב ישראל. "היא עוסקת בשכונות פועלים של דרום מערב ירושלים: קריית היוכל, קריית מנחם, קטמונים ועוד. המוטיבציה לעבודה הייתה העיסוק בחברתי ובפוליטי, אבל לא כסלוגן, אלה הדברים שמשפיעים על החיים שלי במדינה הזאת. לכן התחלתי מהנושא הקרוב אליי – אני גדלתי בקריית היוכל ועד היום אני מתגורר בה".

מה מאפיין את הבנייה בשכונות דרום מערב ירושלים?

"אלה שכונות שנבנו בסוף שנות ה־50 ותחילת שנות ה־60. יש בהן הרבה מאוד שיכונים. בנו את המבנים האלה כדי לספק פתרונות מהירים לעולים של אותה התקופה, והבניינים האלה, שלא נבנו במטרה להאריך ימים, בסופו של דבר נותרו מתפקדים באופן כזה או אחר עד היום. אלה שכונות שלא מקבלות תשומת לב, הן לא מוקדי תיירות, אבל בסופו של דבר, תושבי השכונות האלו מחזיקים את העיר".

הסדרה מורכבת מפורטרים של השיכונים – בדרך כלל מהדופן או מהצד האחורי שלהם, מפורטרים של התושבים על רקע השיכונים שביטאו את רעיון כור ההיתוך, ובחלק השלישי צילומים טופוגרפיים שבהם רואים את השיכונים מנקודת מבט גבוהה. "אין עיר או עיירה שהסגנון הארכיטקטוני הזה לא אומץ בה בשנים ההם, מטעמים פרקטיים, וחלק מהמבנים האלה הגיעו כמו לגו ונבנו בבנייה מאוד מהירה".

שיכונים רבים הופכים לחלק מתוכניות של פינוי בינוי.

"בירושלים מאוד פופולרי לבנות מגדלים בכל מקום שרק אפשר, וגם קריית היוכל הולכת לעבור שינויים גדולים שלא כדורים עדיין, גם פה מנסים לעשות פינוי בינוי. בשיכון שבו אני גר מתכוונים לבנות שלושה מגדלים בקרוב וזה גורם לי די הרבה עוגמת נפש. אני במלחמה נגד הזמן, כי החלטתי לסיים את הסדרה לפני שהשכונה תשתנה. 20 שנה זה פרק זמן מכובד ואחת המטרות שלי בגוף העבודה הזה היא באמת גם להציג פרק זמן מסוים בנראות של המקום הזה, כי ברגע שיהיו מגדלים, גם חלק גדול מהתושבים ישתנה. הפרויקט יהווה גם סוג של מסמך היסטורי".

מה דעתך על אותם שיכונים שיהפכו בקרוב למגדלים?

"אני ביקורתי כלפיהם, אבל יש בי גם הרבה אהבה. יש קסם במקומות האלה למרות שמאוד קשה לחיות במבנים האלה. הדירות מאוד קטנות ולכן כשגדלתי בשנות ה־80, החיים היו מורכבים מהרבה מפגשים חברתיים מחוץ לשיכונים. אנשים אכלו את השתחים הציבוריים הרבה יותר מהיום. על אף שהדירות קטנות, הן גם פרטיות. במהלך השנים, אנשים עשו אדפטציות בעצמם כדי להפוך אותן לאפשרויות למגורים וזה נוכח בסדרה. "הדברים הקטנים כמו לסגור חלון עם בלוקים, אבל להשאיר את הסורגים, או בצילום אחר חופרים מתחת לשיכונים, זה חלק מהניסיון להפוך את המרחב לפרקטי למגורים. זאת בנייה פוסט־סוציאליסטית שהיו בה גם צדדים הגיוניים. אני לא חושב שהמגדלים שיקומו במקומם יהיו פתרון טוב יותר למגורים".

מימין למעלה בכיוון השעון: ללא כותרת, 2011, גדרה, צילום ישר; ללא כותרת, 2008, עין ורד, צילום מטופל; ללא כותרת, 2012, באר יעקב, צילום ישר; ללא כותרת, 2008, יישובי גדות, צילום מטופל

"כנראה יש לי השתוקקות לזה. ממבט של ילד אתה לא חושב על ההורים שחוזרים גמורים בערב מהעבודה לדירה בשיכון"

■ דיוו בראל סיים את לימודי הצילום במכללת הדסה בשנת 1998, ופרויקט הגמר שלו היה מורכב מצילומי שיכונים שהוא עשה בצילום ישיר. השנה הציג בראל את אותם צילומים, אך ברא בהם עולם חדש. בתערוכת היחיד "שיקום שכונות" (גלריה אינדי, אוצרת: נוגה דוידסון) הוא טיפל בשיכונים באמצעות הדבקה של שכבות פנטזיות מגלויות ישנות או מגוינים: הרים מושלגים, ברבור ענק, נופים איירופיים, ים תל אביבי, גולשים בחזית השיכון ועוד.

ההתערבויות האמנותיות שבראל עושה בנוף הבנוי הכליכי ישראלי, משנות לחלוטין את הקונטקסט של השיכונים ואת המבט עליהם, בוודאי ביחס לאופי הבנייה העכשווי בישראל. "זאת לא עבודת פוטושופ ואפשר לראות את החיבורים", מסביר בראל. "הצילומים מודפסים על פורמטים גדולים וחלקם אף על טפטפים בכמה שכבות, הדיוק לא מושלם ואנשים מנסים למשש אותם. ההתערבות נעשית באופן אנלוגי, כקולאז'. המשמעות היא שהפנטזיה שבורה ומתנפצת תוך כדי שאתה מסתכל עליה".

מה הוביל אותך לעיסוק בשיכונים?

"גדלתי בקריית קרניצי ליד שכונות שיכונים בקריית אונו או גבעת שמואל, אבל רק ליד. אומנם למדתי באזורים האלה, אבל הייתי אוטוסיידר, אני חושב שיש לי בעצם כמיהה למרחבים האלה. תוך כדי הצילום שלהם הבנתי שמשוהו בארכיטקטורה של התיכונים עוטפת אותך. החלל הציבורי שהבניינים מקיפים יוצר תחושת ביטחון. אני רואה את זה קצת ממבט של ילד שגדל שם ולא מעניין אותו העוני או הצפיפות. אני מעלה את זה על ענף של פנטזיה. הקהילתיות המפונטות של הביחד בלי בושה, שההורים קוראים לילד מהחלון, של השכונה. כנראה יש לי השתוקקות לזה. ממבט של ילד אתה לא חושב

מתוך פרויקט "שיקום שכונות", 2018, צילומים וקולאז'

"אני מעלה את זה על ענף של פנטזיה" | דיוו בראל משקם את השכונות. בערך

על ההורים שחוזרים גמורים בערב מהעבודה לדירה בשיכון".

לצורך הפרויקט יצא בראל לחיפוש אחר "השיכונים המושלמים" ברחבי הארץ. "צילמתי אותם לפנות בוקר כשכולם ישנים והחללים הציבוריים שלהם מרוקנים, כמו שרידים מיום אתמול. אני כאילו משמר אותם וממלא אותם בפנטזיות שלי, שלא דווקא קשורות למציאות, בנופים בלתי אפשריים ויופי בלתי מושג".

אתה מתקן לשיכונים את המונוטיון, הרי הם נתפסים כצורת בנייה מיושנת ויוזמים רק מחכים לרגע שישארו להם לבנות במקומם מגדל.

"אני מרגיש שאני מעניק להם כבוד, נוכחות חדשה או פנטזיה. בסופו של דבר, אלה קולאזים תיעודיים שיש בהם קונפליקט. אני מחבר בין החיים בשכונות ובין הפנטזיה שיש לנו על מקומות רחוקים, אלה מפגשים בלתי אפשריים. כשאתה רואה את השיכון מהשכונה על רקע הר מושלג, זה מנפץ את המחשבה עליהם. בעבר, השיכונים היו פסגת המודרניזם, היה בהם משהו חדשני. אבל בעקבות החלטות פוליטיות לגבי מי שיגורו בהם ולמה, הם סובלים מסטריאוטיפים. לפרויקט קוראים 'שיקום שכונות' כביקורת לפרויקט שיקום השכונות, שהיו לו יומרות חברתיות, אבל הוא היה בעיקר קוסמטי".

הפרויקט הזה הוא גם אמירה מתריסה נגד סגנון הבנייה העכשווי.

"אם רק תתייחס לשיכונים האלה שוב, אפשר להעריך אותם לעניים. רואים בארץ איך שיכונים משופצים הופכים לפצצות בנייה. במצפה רמון הפכו שיכון ישן למלון בוטיק. הבעיה היא שהם יושבים בתודעה שלנו כליכך עמוק ונוטעים בסטריאוטיפים. אבל אני חושב שהם מדהימים ואפשר לעבוד איתם, הם פי מיליון טובים יותר ממה שקורה פה עכשיו עם הבנייה החדשה".

"החיים והמתים דרים בכפיפה אחת" | נעמי לשם מצאה אי של שקט באם המושבות

■ מדי חודש, בין ספטמבר 2007 לאוקטובר 2008, הגיעה נעמי לשם – באותו היום ובאותה השעה – לטיפול אצל ליוט, הקוסמטיקאית שלה שמתגוררת בשכונת אם המושבות בפתח תקווה. בכל ביקור צילמה לשם מהמרפסת של ליוזט את הנוף הבנוי של השכונה ושל בית העלמין סגולה, שנמצא למרגלותיו. הפרויקט קיבל את שמה, "ליוזט", ומתקבל בו רצף של שינוי מהיר שבו שכונות חדשות נבנות בקצב מואץ בזמן שבית הקברות מתרחב גם כן; השכונה ובית הקברות נכנסים זה בזה. "כשפגשתי לראשונה את הנוף של בית הקברות מהמרפסת של ליוט, התגובה שלי הייתה 'וואו, איך את גרה מעל בית קברות?', אז היא ענתה לי שזה שקט ואף פעם לא יבנו פה. התגובה הפתיעה אותי, אחר כך הבנתי את זה".

הביטחון שלא יבנו בעתיד מול הבית שלך נדיד בישראל.

"כשמדברים על התרחבות ופלישה, זה צד של העניין. ההבנה של לגור מעל בית קברות זה משהו שמבטיח שקט, הרי אצלנו בית קברות זה עניין מקודש. אז נוצרים איים כאלה של שקט שאסור לגעת בהם – במציאות שבה הבנייה נכנסת לכל מקום כמעט.

"מהמקום שאני צילמתי, יכולתי לעקוב איך השכונה מתפתחת בבנייה, וגם איך מתפתח בית הקברות. מבחינה פילוסופית, כל הזמן התמלא במקביל גם החלק של החיים וגם החלק של המתים. הדי מדהים לראות איך הבנייה של החיים מכתרת את המקום של המתים. יש בזה משהו שהוא נכון

מתוך סדרת הצילומים "ליוזט", 2007–2008

"כשכגשתי לראשונה את הנוף של בית הקברות מהמרפסת של ליוט, התגובה שלי הייתה 'וואו, איך את גרה מעל בית קברות?', אז היא ענתה לי שזה שקט"

באיזה מקום, שהחיים והמתים דרים בכפיפה אחת".

התערוכה הוצגה עד לפני חודש במוזיאון ישראל, בעבר היא הוצגה גם בשווייץ ובגרמניה. "הנוף וסגנון הבנייה הזה מאוד ישראליים. בחו"ל, כל שיחי הגלדיה עסקו סביב הרעיון הפילוסופי של שכונה שנבנית לצד בית קברות והייתה התייחסות שהעלתה שאלות על אופי הבנייה הישראלית".

"אני מתעסקת בקשר בין הגבוה לנמוך" | אוסנת יהלי־סרבגילי מציירת מה יקר ומה רק נראה יקר

■ אוסנת יהלי־סרבגילי היא אומנם ציירת, אך עבודות השמן על בד שלה נעשות מתוך צילומים ובטכניקה היפר־ריאליסטית. היא עושה שימוש במוטיבים ארכיטקטוניים בעלי מאפיינים מקומיים הנוכחים במרחב הבנוי כמו רצפות, חיפויי שיש, מעקות, עציצים ועמודים. היא מצביעה על שינויים סוציולוגיים בסגנון הבנייה המקומי: משיטת בנה ביתך עד לחללי הלובי הפסוד־מפוארים של מגדלי המגורים היומורניים, שהפכו לסטנדרט שהערך האסתטי שלו שנוי במחלוקת.

"הציור שלי החל בפשטות הארכיטקטונית חסרת ההשראה, שאפיינה את השיכון והקיבוץ בשנות ה־60 והי 70 של המאה הקודמת והיא עוד ניכרת בחלק מהווילות שמסמנות את אידיאל איכות החיים האמריקאי. אלא שבהדרגה, תופס את מקומם העיסוק בפאר, שאלמנטים ממנו נמצאים בכל מקום: עציצים אקוויטיים, משטחי אבן בחדרי מדרגות וחדרי לובי, הרבה טעם רע, שמקורו בסממנים מקומיים של הבהלה לזהב וראוותנות, אבל גם בבנאלי ובמוכר, תוך חתירה עיוורת לכוח ומעמד".

השיש מקבל הרבה התייחסות בציורים שלך.

"השיש הוא חומר קשה, אירופאי לכאורה וכוחני. בעבר, שליטים טוטליטריים התהדרו בו על קירות ארמונותיהם. אלא שבציורים שלי, השיש הוא שכבה ארכיאולוגית שוננת עדות קונקרטית על הזמן והחברה שבהם אנו

■ גוף העבודה של אלי סינגלובסקי מורכב ממבנים בסגנון ברוטלים שפזורים ברחבי הארץ ובהמשך גם מהעולם, וכן מצילומים של שישונים. לשם כך יצא סינגלובסקי למסע חיפוש וגילה שרבים מהמבנים הללו נמצאים בפריפריה: "יש הרבה דוגמאות לניסיונות של בנייה ברוטליסטית בחיפה או באר שבע, כי שם ניתן לאדריכלים חופש יצירתי גדול יותר להתנסות על חשבון הדיירים, לטוב ולרע, ואז הם חזרו לתל אביב כדי לקבל פרסים".

בימים אלו מציג סינגלובסקי כמה סדרות במוזיאון הנגב במסגרת תערוכה שעוסקת בברוטלים של באר שבע. הפרומטים הם גדולים, הצילומים מוקפדים והמראה המתקבל כמעט איקוני. "הצילומים מצולמים בלילה בטכניקה של חשיפות ארוכות", הוא מסביר, "ולכן מתקבלים השמיים השחורים והאווירה הסוריאליסטית. הסיבה שאני עובד כך היא כדי לייצר אופי צילומי שדומה לצילום סטודיו, לנתק את הבניין מהסביבה ולאפשר לצופה להתמקד בו. הצילומים מאדירים את המבנים הללו במטרה לייצר השתאות, כדי שיהיה עניין להסתכל על המבנים האלה בשיומיום לא נראים מעניינים, חלקם נראים עצובים".

רבים מהם מכונים פילים לבנים, חלקם נוושים. "אבל רובם לא נוושים, למרות התפיסה הרווחת. את יודעת, אנשים שגרים ליד המבנים האלה ומסתכלים עליהם דרך הצילומים אומרים לי שזאת הפעם הראשונה שהם מתבוננים בהם, כי ביומיום הם לא מרימים את הראש כדי להסתכל עליהם". האדריכלות הזאת נבנתה על־פי חזון האדריכלות המודרנית של לה־קורבוזיה ומכונה מכונות מגורים, מסביר סינגלובסקי, "המחשבה הייתה מה שמתאים לך מתאים לי, פתרון פרקטי ויעיל

"מסקרן אותי למה אחד הדיירים הזיז חלון קטן" | אלי סינגלובסקי צולל אל הסגנון הברוטליסטי

שמתאים לכולם, אלא שבפועל זה לא באמת עבד. האדריכלות לא הייתה מספיק גמישה, ואז כשיש שני עולים מפולין עם ילד אחד שגרים ליד עולי מרוקו עם עשרה ילדים, יכול להיות שמישהו מהם יאלץ לשנות את הבניין".

אתה מצלם גם תוספות בנייה, חלקן בוטות.

"אני מנסה להתייחס לגורם האנושי על אף שאין אנשים בצילומים, זה קורה

בכל מיני רמות. למשל, בצילומים של בנייני מגורים אני עוסק בהתערבויות כמו סגירת מרפסת, הוספת קומות, מסקרן אותי למה אחד הדיירים הזיז חלון קטן. אפשר לראות גם תוספות בנייה על עמודים שבחו"ל אין סיכוי שהיו קורות. בגרמניה אתה לא יכול לשנות את המשקוף מבלי להחתים את כל הבניין. לכן, העסיקה אותי ההתערבות – מה קורה כשאתה מתעסק עם יצירת אמנות שאדריכל חתום עליה? מצד שני, אם הבניין לא גמיש ולא מספיק נוח, עולה עוד שאלה – האם אתה יכול לבוא לדייר בטענות".

העבודות שלך מצד אחד ביקורתיות ומצד שני מפיסות.

"יש הרבה ביקורת כלפי הברוטלים. גם לבני העניין של ניסוי על חשבון הדיירים, גם בגלל הגודל, הכוחניות וחוסר הפרופורציה שגורמים לך להרגיש מאוד קטן. אפילו הצבע האפור של הבטון החשוף לא נחשב סימפטי, וגם כי נבנו כך מבנים לפונקציות

שונות ועולה השאלה אם סגנון בנייה כזה מתאים לקמפוס אוניברסיטאי כמו שהוא מתאים לגן ילדים? "היום הנסיבות מאוד שונות ומתבהר שהברוטליזם היה גישה אדריכלית אידיאולוגית שהאמינה באמת של המבנה והחומר. המחשבות התכנוניות של קורבוזיה שמיושמות ברחבי הארץ יצרו מקומות מפגש לקהילה, ונוצרו מערכות קומונליות כדי לחבר בין גלי העלייה הרבים. מכונות המגורים הללו שיכנו המון אנשים בבלוק ויצרו קהילה בריאה ונכונה, בניגוד לבנייה של בתים פרטיים כיום או של מגדלי יו, שבהם הדייר נכנס למעלית ישירות לדירה שלו, מבלי לפגוש את השכנים".

"אנשים שגרים ליד המבנים האלה ומסתכלים עליהם דרך הצילומים אומרים לי שזאת הכפע הראשונה שהם מתבוננים בהם, כי ביומיום הם לא מרימים את הראש"

"היוצרים לא כאן בשביל לנסות לשנות את מחירי הדיור" | המומחים מסבירים את שורשי ייצוג הנדל"ן באמנות

שמדובר מצד אחד בצילום מאוד אישי ומצד שני אין כמעט אנשים בצילומים האלו של הבנייה. הצילום מנסה לספר סיפור דרך בניינים, זה מאתגר".

משבר הדיור ודאי מעסיק אמנים רבים. האם הוא מקבל מספיק התייחסות לדעתך בעולם הצילום האמנותי?

"רוב האמנים לא יתעסקו בשאלה הישירה למה אין להם דירה, למרות שלרובם אין דירה, אלא הם יחפשו אמירה יותר גדולה על הקפיטליזם. האמנות מתייחסת לסוגיות כמו משבר הדיור ממקום יותר אישי. בשביל המאבקים הציבוריים יש את התקשורת והפוליטיקה.

"היוצרים צריכים לספר סיפור אחר, הם לא כאן בשביל לנסות לשנות את מחירי הדיור. המגמה הנוכחית בצילום קשורה יותר לבהלת הבנייה המטורפת בישראל שאוכלת גם את כל הישן. היא סימבולית ועוסקת בעולם שנהרס, בגענוע, בנוסטלגיה. לצד זה, לצילום מהסוג הזה יש גם אלמנט תיעודי – האמנים מראים לנו 'תראו מה אתם עושים ומה קורה פה'. זה הכוח והחשיבות של צילום בהקשר של נדל"ן, שנשים לב שהייתה פה פעם גבעה ירוקה לפני שקם המגדל הענק".

מהווה את דור ההמשך של המהלך".

מהי תמונת המצב המתקבלת מהעבודות הללו, לדעתך?

"אני חושב שמדובר בצילום שמסרב לנאיביות. הוא לא מחפש את היפה אלא את הפוליטי. לא את האידיאה, אלא את המציאות. אני רואה בו תגובה למהלך הצינוי של הצילום שהחל בשנות ה־30 ונמשך במובהק עד לשנות ה־60: אז היו צילומי נוף מגויסים שמטרתם הייתה לייצר אידיאה ציונית, מקום שהוא חלום, שחוויו – הגשמה והפרחת השממה, שכמובן לא הייתה כאן. הצלמים שמוזכרים בכתבה שייכים לתפיסה פוסט־ציונית, שראשיתה במחשבה ביקורתית אודות הנרטיבים ההגמונים".

"אני רואה בהרבה תיקי עבודה שמגיעים אליי היום מישראל ומהעולם, איך צלמים לוקחים פרויקטים שקשורים לנוף הבנוי וחוקרים אותו בתהליכי עומק", מוסיף אייל לנדסמן, מייסד ומנכ"ל PHOTO IS:RAEL. "זאת מגמה שמגיעה מהצילום הטיפולוגי, מהקלאסיקה של הצילום. הכמות יוצרת מחקר. הצלמים הללו לא מחפשים רק את הדימוי היפה, אלא הם בחיפוש של משהו נוסטלגי, מעבר בין עולם ישן לחדש. מה שמרתק במגמה הזאת,

"רמות ו", 2014, צילום, מתוך גוף העבודה "ללא כותרת", 2014